

SIT TIBI TERRA LEVIS: LA MORT EN ÈPOCA ROMANA I TARDOANTIGA 25 aC-700 dC

Aquesta sala descriu els rituals funeraris romans a Eivissa des del començament del període altimperial (25 aC) fins al final de l'antiguitat tardana (700 dC).

ELS RITUS FUNERARIS

Segons el ritual romà, quan la mort era imminent, les persones properes al difunt es reunien al voltant del llit per confortar-lo. El parent més pròxim li feia un darrer petó, a fi de retenir l'ànima que, segons es creia, abandonava el cos amb l'últim sospir, i li cloïa els ulls (*oculos premere*). Després, tots els assistents cridaven en veu alta el seu nom (*conclamare*) i el ploraven. L'acte següent consistia a alçar el cos del llit i dipositar-lo en terra (*deponere*) per rentar-lo i ungir-lo amb perfums. Tot seguit es col·locaven al costat del cadàver diversos objectes màgics i religiosos que el protegirien en el viatge al més enllà. Un cop dipositat el cos a la tomba, se celebraven els banquetes funeraris (*silicernium* o *refrigerium*) i les libacions, que podien ser de vi (*vinum repersum*) o d'aigua (*circumpotatio*).

Els epitafis funeraris sobre lloses o blocs de pedra varen ser un element fonamental per conservar la memòria dels difunts, tot i que el nombre recuperat al Puig des Molins és baix. Les excavacions modernes evidencien que alguns es varen perdre en ser reutilitzats a l'alta edat mitjana en construccions andalusines i per fer-ho es fragmentaren els exemplars de més grandària.

PERÍODE ALTIMPERIAL (25 aC-150 dC)

En aquesta fase coexisteixen encara la inhumació i la cremació. Els aixovars funeraris es romanitzen i incorporen quasi exclusivament productes itàlics (ceràmiques *sigillatae*, vasos de parets fines, ungüentaris piriformes, primer de ceràmica i després de vidre bufat, etc.). Per altra part, la presència freqüent d'una o més monedes als enterraments com a pagament a Caront per la travessa del llac d'Estígia és indicativa de la introducció de les creences romanes d'ultratomba.

La cremació era el tractament funerari més practicat. El cos es col·locava damunt la pira, dins del taüt. Els familiars, clients i persones properes al difunt col·locaven al fèretre els objectes que havien estat els preferits del difunt; li obrien i tancaven els ulls per darrera vegada, li feien un petó de comiat i un parent encenia la pira, adornada amb flors i recipients de perfum. Quan les flames s'extingien, les brases s'apagaven amb vi i els fragments ossis que restaven de la cremació es recollien i finalment es dipositaven en una urna cinerària, que en alguns casos es col·locava a l'interior d'un dels antics hipogeus púnics. Tanmateix, era més freqüent que les restes òssies cremades fossin enterrades en simples clots excavats en terra.

Els hipogeus púnics es reutilitzaren també per als enterraments d'inhumació. Per fer-ho, el pou es buidava parcialment o totalment i s'hi dipositaven els nous enterraments, generalment sense obrir les cambres l'interior de les quals es respectava.

PERÍODE IMPERIAL MITJÀ (150-300 dC)

Aquesta fase es caracteritza per la pràctica exclusiva de la inhumació, ja que la cremació deixà de fer-se des de mitjan segle II dC en la major part de l'Imperi. No es coneixen amb exactitud les raons d'una transformació tan àmplia i profunda en la pràctica funerària, però res no permet suposar que fos conseqüència d'un canvi significatiu de la doctrina religiosa. Al Puig des Molins l'únic tipus de sepultura documentat en aquest període és la fossa excavada en terra que, generalment, té els laterals delimitats amb lloses de pedra o amb murets de pedra travada amb fang o morter. La coberta estava composta per tres, o més, lloses planes de pedra. L'orientació és nord-sud, sempre.

El cementiri urbà d'aquesta època ocupa només la part baixa del pendent del pujol, fins que arriba al pla, i els aixovars es redueixen a una sola peça de ceràmica o de vidre i algun element d'ús personal o un ornament. També es coneix algun cas d'enterrament infantil dins àmfora, dipositada alhora en una fossa excavada a terra i un cas excepcional de dos nens dins un sarcòfag de plom.

PERÍODE BAIXIMPERIAL I ANTIGUITAT TARDANA (300-700 dC)

Els enterraments en fossa són els únics coneguts durant aquesta fase. Es continuen fent a l'àrea septentrional del jaciment, on les tombes se superposen a restes d'antigues terrisseries púniques i d'habitatges del segle III dC. L'únic canvi significatiu respecte de la fase anterior el constitueix l'orientació de les tombes, que en aquest període és, invariablement, est-oest. Els cadàvers es dipositaven amb els peus a la part oriental i el cap a l'occidental, de cara al sol naixent. Aquest canvi, que és general gairebé a tot l'Imperi, es relaciona amb la forta penetració a la societat romana de creences d'origen oriental, vinculades amb el culte solar. No hi ha evidències d'enterraments cristians fins ben avançat el segle V dC.

Les fosses, de dimensions una mica superiors que les del cos, poden ser simples o estar delimitades per una filada de pedres, o bé tenir els laterals revestits amb lloses planes de pedra, generalment calcària local sense treballar. Les tombes es cobrien amb unes quantes lloses planes. S'utilitzaren encara àmfores per als enterraments infantils, tot i que el nombre dels que s'han documentat és molt escàs. És de destacar el cas d'un fragment de columna que fou parcialment buidat per fer-ne un sarcòfag infantil.